

ВІДПОВІДНІСТЬ ФАКТИЧНОГО СТАНУ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА ПРОГРАМІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА ДО 2015 РОКУ

**КРАВЧЕНКО О.М., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМ. П. ВАСИЛЕНКА**

У статті представлено порівняльну характеристику фактичних обсягів виробництва й споживання продукції сільського господарства та прогнозованих обсягів у «Державній цільовій програмі розвитку українського села до 2015 року».

The paper presents comparative characteristics of actual output and consumption of agriculture products and projected volumes in the «state target program of development of the Ukrainian village till 2015».

Постановка проблеми. Аналіз ефективності функціонування агропромислового виробництва зумовлюється винятковою значущістю та незамінністю виробництва продукції сільського господарства в життєдіяльності людини і суспільства. Крім того, згідно Закону України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» першочерговою метою державної аграрної політики є гарантування продовольчої безпеки України [1].

В свою чергу, згідно проекту Закону України «Про продовольчу безпеку» від 14.06.2011р., продовольчою безпекою є соціально-економічне та екологічне становище, за якого всі соціальні і демографічні групи населення стабільно та гарантовано забезпечені безпечним і якісним продовольством у необхідній кількості та асортименті, необхідних і достатніх для фізичного і соціального розвитку особистості, забезпечення здоров'я населення України [2].

Водночас за останніми даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН про підрахунок голодуючих у 2010-2012 роках, в Світі майже 870 мільйонів людей страждають на хронічний голод, а це кожна восьма людина [3]. Переважна більшість голодуючих проживають в країнах, що розвиваються, але 16 млн. голодуючих знаходяться в розвинутих країнах. У зв'язку з чим можна констатувати про відсутність продовольчої безпеки в Світі у третьому тисячолітті.

Україна також не є виключенням по проблемам формування продовольчої безпеки. Тому аналіз відповідності фактичного стану агропромислового виробництва планам сталого розвитку є необхідним.

Аналіз останніх досліджень. За останні десять років в Україні суттєво збільшується кількість нормативно-правових актів щодо програм, концепцій, цілей, стратегій ... розвитку агропромислового виробництва. До основних можна віднести: «Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року» від 19.09.2007р.; Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18.10.2005р., також Проект Закону України «Про продовольчу безпеку України» від 14.06.2011р. [2; 4; 5]

На порозі 2014-2015 років прийшов час щодо порівняння фактичного досягнення задекларованих критеріїв розвитку агропромислового виробництва через призму продовольчої безпеки та продовольчої незалежності країни.

Метою статті є співставлення фактичного стану агропромислового виробництва з програмою розвитку українського села на період до 2015 року.

Вклад основного матеріалу дослідження. Найбільш змістовним нормативно-правовим актом з стратегії розвитку сільського господарства є «Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року» (далі Програма). Основна мета якої є забезпечення життєздатності сільського господарства, його конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринку, гарантування продовольчої безпеки країни, збереження селянства як носія української ідентичності, культури і духовності [4].

У результаті виконання Програми передбачається здійснити багато заходів науково-методологічного, політико-правового, соціально-економічного, екологічного, організаційного та іншого характеру, спрямованих на формування продовольчої безпеки держави. Але з нашої сторони є необхідним зіставлення фактично досягнутих результатів з передбаченими.

Отже, по-перше, задекларовано зберегти сільські населені пункти та забезпечити їх об'єктами соціальної інфраструктури відповідно до визначених соціальних стандартів та нормативів. Насправді, кількість населених пунктів тільки за 2010-2011 роки зменшилось на 21 одиницю, порівняно з 2006 роком – на 112 одиниць.

По-друге, передбачено підвищити рівень ефективної зайнятості сільського населення, рівень доходів сільського населення і середньомісячної заробітної плати працівників сільського господарства до рівня, не нижче середнього в галузях національної економіки. Насправді кількість зайнятого населення в сільському

господарстві у 2011 році порівняно з 2006 роком зменшується на 600 тис. осіб або на 15%; середньомісячна заробітна плата працівників сільського господарства за результатами 2011 року становить 1853 грн. або 70,4% середньоукраїнського рівня, або 59,4% рівня промисловості, або 34,7% сфери фінансової діяльності, або лише 21,2% рівня заробітної плати робітників авіатранспорту.

По-третє, забезпечити формування ємності аграрного ринку шляхом виробництва вітчизняної сільськогосподарської продукції в обсязі, що гарантує продовольчу незалежність країни (табл.1).

У таблиці представлено відсоток прогнозованого обсягу виробництва сільськогосподарської продукції у 2015 році до фактичного виробництва у 2011 році. Так, по більшості видів продукції сільського господарства, особливо з виробництва продукції тваринництва, планові обсяги виробництва значно перевищують фактичні. А саме: виробництво м'яса у 2,4 рази, молока у 1,8 рази, винограду, плодів та ягід у 1,5-1,7 рази, цукрового буряку у 1,3 рази. Отже, отримані дані з обсягів виробництва продукції поки що не забезпечують продовольчої незалежності країни. Тому, сподіваємось, що за 3-4 роки сільськогосподарські виробники значно збільшать обсяги виробництва продукції сільського господарства, особливо тваринництва.

Таблиця 1

**Обсяг виробництва сільськогосподарської продукції
на період до 2015 року**

Найменування основних видів продукції, товарів	Обсяг виробництва за роками						План 2015р. до факту 2011 року, у %
	фактичний				прогнозований		
	1990	2005	2010	2011	2010	2015	
Зерно	51	38	39,3	56,7	42	50	88,2
Цукрові буряки	44,3	15,5	13,7	18,7	23,5	25	133,7
Олійні культури	2,8	5,7	10,0	12,4	8,5	14	112,9
Картопля	16,7	19,5	18,7	24,2	18	18	74,4
Овочі	6,7	7,3	8,1	9,8	8	8	81,6
Баштанні культури	0,80	0,31	0,75	0,73	0,6	0,8	109,6
Плоди та ягоди	2,9	1,69	1,7	1,9	1,7	3,2	168,4
Виноград	0,8	0,44	0,41	0,52	0,5	0,8	153,8
М'ясо	6,5	2,4	2,05	2,1	3,2	5,1	242,9
Молоко	24,5	13,7	11,2	11,1	12,6	20	180,2
Яйця, млн. шт.	16,3	13,0	17,05	18,7	13,8	17	90,9

По-четверте, створити інфраструктуру внутрішнього аграрного ринку, збільшити обсяги біржової торгівлі, сформувати національну мережу оптових сільськогосподарських ринків, інформаційно-комунікативні мережі та активізувати розвиток транспортного забезпечення та сформувати прозорі та ефективні канали надходження продукції від виробника до споживача. Насправді, саме з останнім питанням, щодо прозорості руху продукції від виробників до кінцевих споживачів, залишається невирішеним, оскільки спостерігається значне збагачення саме посередницьких суб'єктів господарювання.

Наступне, задекларовано збільшити обсяг:

— виробництва валової продукції сільського господарства в 2015 році порівняно з 2006 роком у 1,6 раза. Фактично тем збільшення у 2011 році порівняно з 2006 роком становить 1,3 рази;

— експорту сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів у два рази. Фактично у вартісному вимірі вже збільшено у майже 3 рази (але при співставленні обсягів експорту у фізичних одиницях темпи збільшення не перевищують 1,4 рази);

— інвестицій в аграрний сектор у два рази. Насправді вже збільшено у 3,6 рази;

— довести обсяг частки органічної продукції у загальному обсязі валової продукції сільського господарства до 10 відсотків. Але у статисти стичних даних знайти інформацію, щодо частки виробництва органічної продукції дуже важко;

— збільшити завантаження переробних підприємств, забезпечити подальший розвиток сільськогосподарського машинобудування, зберегти робочі місця у галузях-партнерах сільського господарства. Тоді як, насправді, тільки з 2013 року діятимуть значні пільги з оподаткування податку на прибуток підприємств, які працюють в галузі сільського господарства, машинобудування тощо.

І головне – передбачається довести обсяг споживання населенням у 2015 році основних продуктів харчування до раціональних норм розрахованої МОЗ України (табл.2).

Виходячи з даних індикатора достатності споживання продуктів харчування по чотирьох з десяти найменувань продуктів харчування спостерігається значне недоотримання основних, базових продуктів харчування в раціоні кожного українця. А саме: фактично обсяг споживання молока та молочних продуктів становить лише 54%

раціональної норми, м'яса та м'ясопродуктів – 64%, риби та рибопродуктів – 67%, плодів, ягід та винограду – 58%. Якщо подивитись структуру споживання м'яса за видами, то до 60% обсяг м'ясної продукції задовольняються лише за рахунок м'яса птиці. Тоді як, головною умовою продовольчої безпеки є врахування вимог щодо якості продукції з точки зору різноманіття, поживності та безпеки.

Основною причиною значного якісного недоїдання є недовиробництво зазначених продуктів харчування, крім того низька купівельна спроможність населення, оскільки 14,3 млн. осіб є сільським населенням, або 31,3% всього населення України. До того ж, як вже зазначалось, середньомісячна оплата праці в сільському господарстві становить лише 1853 грн., з яких майже 60% витрачається на продовольчі товари.

Таблиця 2

Розрахунок індикатора достатності споживання продуктів харчування, (на особу на рік; кілограмів)

Найменування продуктів харчування	Раціональна норма	Фактичне споживання у 2011 році	Прогнозовані й згідно Програми		Індикатор достатності споживання
			2010р.	2015р.	
1	2	3	4	5	6=5/3
Хліб та хлібопродукти	101	110,4	120	110	1,09
М'ясо та м'ясопродукти	80	51,2	52	80	0,64
Молоко та молокопродукти	380	204,9	310	380	0,54
Риба та рибопродукти	20	13,4	18	20	0,67
Яйця (шт.)	290	310	290	300	1,07
Овочі та баштанні	161	162,8	145	160	1,01
Плоди, ягоди та виноград	90	52,6	60	90	0,58
Картопля	124	139,3	130	125	1,12
Цукор	38	38,5	38	38	1,01
Олія рослинна всіх видів	13	13,7	16	20	1,05

Також необхідно зазначити, що вперше за роки незалежності, тільки в 2012 році, в державному інтервенційному фонді сформовані продовольчі запаси в повному обсязі у відповідності до світових норм, а саме: 1,9 млн. тонн зерна, 12,3 тис. тонн борошна, 176 тис. тонн цукру, 20,5 тис. тонн кукурудзи, 1,7 тис. тонн вершкового масла та 1,3 тис. тонн сухого молока [6]. Але ще залишається достатній перелік продовольчих продуктів, особливо тваринницького походження, за якими не сформований повний обсяг інтервенційного фонду.

Висновки. Виходячи з порівняння фактично отриманих результатів діяльності галузі сільського господарства з'ясувалось: теми збільшення виробництва продукції значно відстають від прогнозованих, особливо з виробництва продукції тваринництва, що збільшує продовольчу залежність країни; продовольча безпека під загрозою, оскільки далеко не всі соціальні та демографічні групи населення стабільно та гарантовано забезпечені безпечним і якісним продовольством у необхідній кількості та асортименті, необхідних і достатніх для фізичного і соціального розвитку особистості; крім того, сільськогосподарське зростання повинно приносити не тільки економічну та соціальну вигоду сільському населенню, а й враховувати вимоги до якості продовольчої продукції з точки зору різноманіття, поживності та безпечності.

Література.

1. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18.10.2005 №2982-IV [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу до інформації: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2982-15>
2. Проект Закону «Про продовольчу безпеку України» від 14.06.2011р.; [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу до інформації: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
3. <http://www.fao.org/news/story/ru/item/161862/icode/>
4. Постанова про затвердження «Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року» від 19.09.2007р. [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу до інформації: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
5. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18.10.2005р.; [Електронний ресурс] // Законодавство України: офіційний веб-сайт. – Режим доступу до інформації: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
6. Аграрний комплекс – локомотив вітчизняної економіки [Електронний ресурс] / Мінагрополітики та продовольства України. – Режим доступу до інформації: <http://minagro.gov.ua/apk?nid=3388>